

◀ KNJIŽEVNA POROČILA. ▶

Engelbert Gangl: „Vinski brat“. — Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta je izdalo peti zvezek Ganglovih zbranih spisov za mladino s povestjo „Vinski brat“. Pisatelj je postavil dejanje v Belo Krajino in v Novo mesto. Junak njegove povesti je sin dokaj imovitega krošnjarja v Rosalnicah, Martin Južina, ki hodi najprej na gimnazijo v Novo mesto, pa jame pijančevati s tovariši in zato zanemarja nauke, dokler naposled „prostovoljno“ ne izstopi; nato ga pošlje oče v Karlovec, da bi se izučil za trgovskega pomočnika; toda Martin tudi tam ne more opustiti lahkomišelnega življenja, nego se čimdalje bolj vdaja pijančevanju. Ko mu umreta oče in mati, zagospodari sam nekdanj lepemu posestvu, ali dom propada čim dalje bolj. Sodno oblastvo mu hoče postaviti variha, zato se vinski brat oprime krošnjarstva; a ves iztržek zapravlja sproti. Naposled pijan zaide v Kolpo in utone v njej. — Povest je pisana zadosti živo in zanimivo, dasi jo kaže nekatere dolgoveznosti, ki niti niso v pravem stiku z dejanjem. Tendenca je jasno očrtana, tako da se mladi čitatelj vedno zaveda, na kako pogubni poti se giblje Martin Južina. Posebna vrлина povesti pa je ta, da nikjer ne pita čitatelja z nauki, opomini ali svarili, nego da daje dogodkom samim razločno in učinkljivo govorico. Lokalni kolorit je dobro ohranjen, bodisi glede krajine, bodisi glede oseb, izmed katerih so ravnatelj Fišar, patri Lacko, Bernard in Rafael marsikomu dobri znanci iz polminulih časov. Martinov zlobni duh, njegov gimnazijski tovariš Ploh, ki odide z glumači po svetu, je istotako verno orisan ter postavljen mladini za drugi zgled, kam nebrzdana lahkomišelnost lahko zavede mladega človeka. Jeziku bi bilo samo v nekaterih stvareh treba skrbnejše redakcije. Tukaj naj bodo navedene pege, ki se ponavljajo dan za dnevom in so skoro že tipične. Posel se ne vrši *naprej* (str. 7), nego *dalje*. Deklice niso hodile v belih krilih in rokavcih, šolske torbice v rokah (str. 10), nego s šolskimi torbicami v rokah. — „To pa velja seveda le v *slučaju*, ako soglaša...“ (str. 24). Ta konstrukcija je ena izmed najbolj zoprnih, kar se jih poslednje čase vriva v slovenščino, zlasti pa v birokratski jezik! Ali je stavek morda slabši, če rečem: „To pa velja seveda le (samo), če (ako) soglaša...?“ Primernikovi prislovi se tvorijo s pripomoč *je*, torej ne: „Mati je toliko presrčnejše sprejela sina“ (str. 27), nego: „presrčnejše“; ista hiba se čita dosledno v vsej knjigi. „Plesoče vode“ (str. 29) namesto: „plešoče vode“ je napačna oblika, „ker se šolskega napredka ne da graditi...“ (str. 38) pa nakazen italijanizem. Namesto: „da se otme pred padcem“ (str. 43) stoj kratko genetiv: „da se otme padca“. Stavek: „naj priredi rajši posebno popoldansko predstavo z izbranim vzporedom (recte: sporedom) za dijake v počestčenje ravnateljevega godu“ (str. 59) ni slovenski. Namesto: „Zbral si je pot“ (str. 69) stoj: „Izbral si je pot“, namesto: „saj jim bo odločevati *nad* usodo“ (str. 79) pa: „saj jim bo odločevati *o* usodi“. V stavku: „Ugaša kakor luč“ (str. 87) stoj namesto: „ugaša“ glagol „gasne“, zakaj „ugašati“ ima prehajalen pomen. V stavku: „Vsak ravnatelj bo najprej vprašal, čemu prihaja tako pozno“ (str. 90) je treba relativni „čemu“ nadomestiti z „zakaj“, stavku: „ni dvomil oče, da Hranilovič ne sprejme Martinka

v uk“ (str. 91) pa daje nikalnica negativen pomen namesto afirmativnega. „*Namesto da bi stregel v prodajalnici*“ (str. 95) je kdo ve že kolikokrat grajan germanizem, ne glede na to, da je pogojnik preteklega časa „bi bil“. Napačne so oblike „izgrešiti“ (str. 98), z „nikomur“ (str. 100) in „venela“ (str. 100), namesto „zgrešiti“, „z nikomer“ in „venila“. Sicer pa je „Vinski brat“ pisan v lepem, gladkem jeziku ter tudi zategadelj vreden priporočila. Manj seveda ga priporočajo slike, ki pač niso na višku ilustrativne umetnosti. A. Funtek.

Anton Melik: Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev. I. del. Tiskovna zadruga. Ljubljana 1919. — (Pota in cilji. Zbirka poljudno-znanstvenih spisov. 1. zv.) — (4) + 228 + (2) str. 12 K. — Politična zgodovina Jugoslovancev v srednjem veku ni zaokrožena in enotnega kova, marveč kaže veliko razkosanost političnega življenja pri Bolgarih, Srbih, Hrvatih in Slovencih. Najrazličnejše okoliščine, ki jih Melik navaja opetovano v svoji knjigi, so vplivale na historično razcepljenost in grupacijo jugoslovanskih plemen v srednjem veku; ne na zadnjem mestu stoji vpliv zemljepisne lege, činitelj, ki ga Melik po vsej pravici že v prvem poglavju močno poudarja. Posebno se kaže razdvojenost političnega življenja pri Slovencih na eni strani in pri Hrvatih na drugi. Vkljub ugodni zemljepisni sosesčini obeh plemen so Kolpa, Gorjanci in Sotla tvorili v srednjem veku eno najbolj stalnih političnih mej na jugoslovanskih tleh ter tako pripomogli do političnega življenja, ki se giblje skoraj cel srednji vek pri obeh plemenih v povsem drugem pravcu. Ono, kar imata obe plemeni skupnega, ne zasluži več nego ime vzajemniške epizode, in še te so omejene na dobo zgodnjega srednjega veka (n. pr. frankovska oblast, Ljudevit Posavski). Od časa frankovske nadvlade dalje je politično življenje slovenskega naroda skoraj docela zamrlo, samostojne politične zgodovine v srednjem veku (od 9. stoletja dalje) Slovenci nimamo. Tem krepkeje teče tok politične zgodovine pri Hrvatih in Srbih. Z izjemo prvih šestih poglavij; v katerih je obdelana zemljepisna lega jugoslovanskega ozemlja, predсловanska doba in doba skupnega priseljevanja in življenja jugoslovanskih plemen na balkanskem polotoku ter štirih poglavij, posvečenih ožji zgodovini Slovencev, obravnavajo vsa ostala poglavja Melikove knjige zgodovino Srbov in Hrvatov. Pisatelj se pa ni omejil in ni mogel omejiti le na podajanje dogodkov z značajem politične zgodovine teh dveh plemen, temveč se je moral v svrhu razumevanja zgodovine Srbov in Hrvatov ozirati v precejšnji meri na istočasne zgodovinske dogodke sosednih držav in narodov, kot Bizanca in Bolgarov, Avarov in Madžarov, Benečanov in Turkov, in tako, po njegovem izražanju, določiti politično lego jugoslovanskih plemen, to je opozoriti na stopnjo kulture, civilizacije in političnih tvorb na sosednjih ozemljih ter dognati, v kakem razmerju so se nahajala jugoslovanska plemena po svoji istočasni civilizaciji, politični organizaciji in trenutnih nositeljih moči do bližnjih sosedov. Iz tega vidika razlaga Melik zgodovino jugoslovanskih plemen v srednjem veku in išče medsebojne vzročne činitelje, ki so vplivali na razvoj jugoslovanske zgodovine. Seveda, na vsaki strani knjige ni govora o vzročni zvezi obravnavanih političnih dogodkov, na mnogih je nanizana le po vrsti v glavnih obrisih politična zgodovina, nekatera poglavja so pa še celo preveč obtežena z dogodki iz politične zgodovine, marsikatero ime in letnica, marsikatera epizoda bi lahko izpadla, njih strujena obilica ovira mestoma gladko čitanje. Želeli bi namesto tega vendarle nekoliko več o kulturnem življenju jugoslovanskih plemen v srednjem veku, akoravno je pisatelj obravnavanje kulturne zgodovine namenoma tako skrčil, oziroma sploh opustil. Sicer se je pa pisatelj namen: